

Joep Kruijssen en Jos Swanenberg

In gesprek met professor Weijnen

Het was vorig jaar 70 jaar geleden dat u, professor Weijnen, de eerste eremedaille die de Katholieke Universiteit in haar bestaan uitreikte, in ontvangst nam.

Het aantal jaren alleen al is iets om even bij stil te staan. Wij zijn op de eerste plaats dan ook buitengewoon verheugd met u dit gesprek vandaag te mogen hebben en u in opperbeste gezondheid tegenover ons te zien.

Die eremedaille werd toegekend voor het winnen van een prijsvraag over Brabantse dialecten. Wat dreef u indertijd, toen de dialectologie als vak nog niet eens bestond, om naar de dialecten van Brabant om te zien?

Mijn eerste belangstelling bij de studie Nederlands waaraan ik in 1927 aan de Universiteit van Nijmegen begon, was onmiskenbaar letterkunde. Ik had in mijn gymnasiumtijd op Rolduc veel gelezen en de Nederlandse letteren interesseerden me zeer. Maar ik werd daarin toch al bij de aanvang van mijn studie teleurgesteld. Voor Van Ginneken, de enige hoogleraar in de afdeling Nederlands, was letterkunde iets wat we nu ethno-letterkunde zouden noemen; hij sprak in zijn colleges over de literatuur van de Berbervolkeren of van de Stille Zuidzee. Andere colleges van Van Ginneken echter boeiden me in hoge mate, zoals dat over taalkaarten die hij getekend had over regionale verschillen in klanken en woorden binnen het Nederlands en dat over het zestiende-eeuws Nederlands. Hij vroeg dan aan zijn studenten om parallellen in de eigentijdse dialecten te zoeken met de zestiende-eeuwse klanknoteringen. Ik kende het dialect van Fijnaart dan wel niet van huis uit (mijn ouders konden dat toen niet zo waarderen), toch ligt de oorsprong van mijn bewustzijn van dialectverschil wel degelijk in het ouderlijk huis. Mijn vader was Zeeuw, mijn moeder kwam uit Wagenberg bij Breda en, ofschoon er in

huis alleen SN werd gesproken, hoorde ik eenvoudig aan hun taal dat daaronder twee verschillende dialecten schuil gingen. Daarnaast nam ik op school ook kennis van het Fijnaarts en wist dan ook maar al te goed hoezeer het Westhoeks van Fijnaart verschilde van de dialecten uit de omringende plaatsen. Van Ginneken kwam uit Oudenbosch, dicht genoeg bij Fijnaart om te boeien, en hij wist al snel mijn oude verwondering over de taalverschillen opnieuw te laten ontwaken. Toen de Rotterdamse mecenas Ooms een prijsvraag liet uitschrijven onder de Nijmeegse studenten over de verschillen tussen Oost- en West-Noord-Brabantse dialecten, kon ik de vaardigheden die Van Ginneken mij had bijgebracht omzetten in inderdaad mijn eerste proeve van een dialectologisch opstel en ik won daarmee de prijsvraag.

En hoe verliep verder de weg, na deze eerste stappen, van Brabantse dialecten naar de Nederlandse taalkunde?

Toen ik eenmaal de hoofdaandacht van mijn studie had verplaatst van letterkunde naar taalkunde, kwam ik automatisch bij de dialecten terecht. Taalkunde was toen immers nog geheel historisch-comparatistisch van aard. De drie taalkundigen die in het eerste bestuur van de Letterencommissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen zitting hadden, waren dan ook alle drie dialectoloog. De aanzet om de taalkunde een stevige theoretische basis te geven, kwam van de Praagse school van Troubetzkoy en Van Ginneken was een van de eersten die deze structuralistische opvattingen en de grondslagen van de fonologie in Nederland omarmde en in zijn onderwijs bekend maakte. Mijn eigen opvatting dat ook de theoretische taalkunde niet buiten een grondige kennis van de variatie als in de dialecten ligt

opgeslagen, kan, is ongetwijfeld in deze periode totstandgekomen. Ik heb dat dan ook altijd mijn eigen studenten voorgelaten en ook zelf in praktijk gebracht.

Waar moet die geaccumuleerde kennis uiteindelijk toe leiden, ofwel, wat precies heeft in uw vak uw aandacht al die lange jaren zo sterk weten te boeien?

Als beginnend student heb ik eens een boek gelezen over de samenhang van de talen in de wereld. Er werden daar allerhande overeenkomsten tussen Nederlands en Duits, tussen Duits en Russisch, tussen Russisch en Fins, enz. aangevoerd. Op de conclusie dat alles met alles samenhangt, is natuurlijk zeer veel af te dingen, maar de feiten boeiden me bovenmate en ook de, allicht wel kritische, zoektocht naar de uiteindelijke grote synthese van de taal, zoals die uit de historische taalkunde kan worden gevonden.

Wat zou u nu als de gelukkigste tijd uit uw lange academische loopbaan en uw lange leven willen aanmerken?

Dat waren wel de eerste tien jaren van mijn hoogleraarschap, tussen 1958 en 1968. Ik was in 1958 bijzonder ingenomen met mijn benoeming die, naar mijn eigen opvatting van dat moment, 'eindelijk' werkelijkheid werd en ook alle plannen en projecten waaraan ik later met veel hartstocht heb gewerkt. Het handboek *Nederlandse Dialectkunde*, de woordenboeken van de Brabantse en van de Limburgse dialecten, en de

Europese Taalatlas zijn in deze periode dan ook ontstaan.

Toen in 1968 de onrust aan de Nijmeegse universiteit begon (ik fungeerde toen als decaan), werd ik voor mijn

gevoel onevenredig veel van mijn eigenlijke werk afgehouden. Wat niet wegneemt dat ik ook toen mijn vak met plezier beoefende, maar het meest productieve hoogtepunt vormden toch die eerste tien jaren aan de universiteit.

In maart van dit jaar werd op de tweejaarlijkse Dialectendag het zevende dialectenboek ten doop gehouden, dat als titel draagt: 'Aan taal herkend. Het bewustzijn van dialectverschil'. Het tweede deel van die titel is een bewuste herhaling van uw werk uit 1961, waarin dialecten onderling worden afgegrensd op grond van het bewustzijn van de sprekers anders te zijn dan hun buurdialecten. Wat bracht u ertoe om een taalkundige indeling te maken op grond van niet-talige gegevens?

Onderzoek naar grenzen, of beter, naar parallellen aan weerszijden van een grens, heeft me altijd zeer geboeid. In dit bijzondere geval kwam de aanzet, wederom al in mijn studententijd, uit de Duitse dialectologie, waarin men een indeling zocht te maken op grond van spotzinnigjes, dus van uitdrukkingen van verschil, en dat lukte niet. Ik stelde me toen voor dat de vraagstelling aan kracht zou winnen als men de informanten niet naar de verschillen, maar naar de overeenkomsten van hun eigen dialect met een ander vroeg. De vraag werd door de dialectencommissie van de Akademie opgenomen in de jaarlijkse grote enquête onder dialectsprekers in Nederland en de uitkomsten waren inderdaad verrassend en vormden een fraaie aanvulling op de eerdere indelingskaarten op grond van klankverschijnselen en ook op mijn eigen kaarten van Brabant en Limburg waarop ik met pijltjes aangaf welke plaatsen overeenkomst vertoonden met de buurdialecten.

En die Brabantse pijltjeskaart is later beroemd geworden vanwege de nieuwe methode. Bijzonder hartelijk dank voor dit gesprek en we hopen u nog vaak op de bladzijden van 'Brabants' te kunnen ontmoeten.